

da se ustreže upravičeni želji tržaških Slovencev.

Temu se nič ne čudimo: tako hočejo politične razmere. In kar hočejo te in pa eden sam, to morajo vsi drugi. Šola je prokletstvo za narod!

Čudom se le čudimo, da se slovenska javnost ne zdrami in da še vedno veruje v „slovansko srce“ obmejnih državnih poslancev.

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodono naložim,
v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani,

— registrovana zadruga z omejenim jamstvom. —

Promet do konca vinotoka 1906 K 210.959'87.

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v poštinih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Učiteljstvu in učiteljskim društvom v preudarek.

(Po shodu zaupnikov narodno-napredne stranke.)

Med učiteljstvom opazujemo neko nesporazumljenje zaradi načina bojevanja na našem političnem polju. S klerikalizmom ni mogel simpatizovati nihče, ker je ta sistematiško in z namenom jemal že od pamtveka dobro ime učiteljstvu in kopal grob šoli, ljudski izobrazbi in omiki. Napredno učiteljstvo je iskalo zaslonbe med prijatelji šolstva, ki jih med našim narodom ni malo. Vkljub gorostasnemu obrekovanju klerikalizma ima učiteljstvo med narodom trdno zaslonbo. Naš narod je spoznal korist šolstva; želi si imeti povsod dobrih šol in dobrih učiteljev.

Neprestano razširjajo in gradé nova šolska poslopja; našemu narodu se ne zdi škoda velikih vsot za dobro šolstvo, ker je prepričan, da ni ta kapital zavržen, marveč da prinaša stoterne obresti. To je lepo zadoščenje za nečuvano poniževanje in obrekovanje.

Žal, da tudi mnogo svojih prijateljev ne moremo prišteti k iskrenim podpornikom učiteljstva in šolstva. Ti zahtevajo od nas preveč. Ako izpolnjuje učitelj vestno svoje stanovske dolžnosti, ki niso malenkostne, marveč silno težavne in polne odgovornosti, je zadostil v polni meri terjatvam svojega poklica. Le malokomu so težave našega poklica znane, zato nas marsikdo sodi in obsoja kot nedelavne, malomarne lenuhe, površne, brezbrizne itd. Svet sodi namreč to, kar vidi, sodi javna dela in uspehe, za vse drugo ima navadno le preziranje, površno sodbo in celo zaničevanje. Naše težavno, glavno delovanje je med štirimi stenami, javnosti nepristopno. Svet tega ne jemlje v poštev, zato je še dandanes rek Rimljanov v veljavi: „Kogar so bogovi zavrgli, je izvoljen odgojiteljem.“*)

To javno preziranje našega trudapolnega delovanja peče in boli. Ta bol ni majhna zlasti zaradi tega, ker je ta napačna sodba in brezbrizna malenkostna ocena našega važnega delovanja kriva, da moramo pri svojem težavnem delu — stradati. Kako naj vendar izhaja ubog začetnik brez stanovanja v sedanjih kritičnih časih z borimi 66 kronami na mesec? S tem naj se hrani, naj plačuje stanovanje in se stanu primerno oblači, naj zahaja v družabne kroge, naj bo delaven za javni blagor, s tem naj se izobrazuje, naj bo politiško delaven in Bog ve, kaj še vse drugega! Ali je hišni oče z mnogobrojno družino kaj na boljšem od začetnika? Temu prede še hujša vkljub draginski dokladi, ker se višajo cene od dne do dne. Ali je potem čudno, ako postanejo začetniki in drugi stradajoči zaradi neprestane bede popolnoma topi za ves svet, da se jih loti resignacija? Stradajoči naj ima ideale, naj bo delaven še izven šole, naj dela to, kar zahteva svet in družba od njega? — Ironija!

*) Kadar bodo umevali voditelji našega naroda svojo nalogo, pride do veljave izrek: „Kogar bogovi ljubijo, je učitelj svojemu ljudstvu.“ To pa bo mogoče le tedaj, kadar se podemokratizuje vsa naša javnost. Uredn.

Spomini na Belgrad.

Prijatelju in pobratimu Jovanu P. Jevanoviću posvetil — a.

V.

Mogočen vtisk je napravil na nas Slovence sijajen koncert, ki ga je priredilo srbsko učiteljstvo v nedeljo dne 19. avgusta zvečer v velikanski Kolarčevi dvorani.

Gneča je bila naravnost — grozovita. Ne motim se nič, ako trdim, da je bilo do 1000 udeležnikov. Zavladala je hipno uprav tropična vročina. Govorilo se je in tako so tudi dnevniki pisali drugi dan, da tako sijajnega koncerta — s tako udeležbo še ni videl Belgrad. Nad 1000 ljudi je moralo oditi vkljub temu, da so nekateri ponujali do 20 dinarov (kron) za vstopnico.

Vse pevske točke je dovršeno pevalo „Prvo beog. pevsko društvo“ pod osebnim vodstvom znanega skladatelja Mokranjaca in godbene točke je precizno izvajala vojaška godba. „Pevsko društvo“ je pelo poleg srbskih, bulgarskih in hrvaških pesni tudi slovenske — in takrat ni hotelo navdušenje ponehati. Okna so se tresla zaradi gromovitega klicanja: „Živeli bračo Slovenci!“ Umevno je, da so nam tujcem odkazali prve prostore.

Po koncertu se je razvila prav živahna zabava. Na obširnem dvorišču so se popevale srbske narodne popevke, a v dvorani

se je „igral“ ob zvokih vojaške godbe narodni ples „kolo“ do ranega jutra. — In kako domačega se čuti človek ravno pri takih prilikah, akoravno je daleč, daleč od domačega ognjišča. Zakaj tu je vladala ona neprisiljena, demokratska veselost, ki je doma zaman iščeš. Tu si videl roko v roki plesati najvišje vojaške dostojanstvenike do najnižjega vojaka. Preprost delavec se je kretal poleg najvišjega uradnika; preprosta žena je stopala poleg najfinejše dame.

In pri nas?!

Sijajna je bila slavnostna predstava v kraljevem gledališču v nedeljo 20. avgusta zvečer. — Igralci so bili sicer še vsi na dopustu, a naučni minister je pozval brzojavno domov igralce in igralke, hotele s tem prirediti učiteljstvu izreden duševni užitek.

Gostom so se tudi tu odkazali častni sedeži.

Uprizorili so prvo dejanje narodne spevoigre „Djida“, ki jo je spisal pred dobrim letom umrli narodni učitelj Janko Veselinović. Tu se nam je nudil izreden užitek, zakaj ravno ta igra odkrije takorekoč srbski narod v vsem svojem narodnem življenju. Glavno ulogo je imel prvi komik belgrajski g. Gavrilović. In ko je izzvenel spev „Tedoh pesmu da ispevam književniku Janku“ po čarobno razsvetljenem gledališču, se je dvignilo vse srbsko učiteljstvo s svojih sedežev, kliče: „Slava, Janku, slava!“ — — —

Ako ne razumejo naše boli, našega trpljenja in položaja sovražniki, se ne čudimo, saj nam ti vse to privoščijo iz dna svojega srca. Hudo nam pa de, da nočejo poznati nas in našega trpljenja naši prijatelji. V zadnji dobi smo postali ravno mi učitelji tarča, v katero sme streljati vsakdo. Zaničuje in ponižuje nas klerikalizem kakor navadno, obrekuje nas in nam jemlje čast in spoštovanje liberalizem. Če se hočeš iznebiti prijatelja, mu povej v obraz resnico, kmalu boš zvedel, kdo in kaj si! Tako se je zgodilo z nami v zadnji dobi. Članek v „Učiteljskem Tovarišu“ — Učitelj in politika — je razburil duhove v liberalnem taboru. Ta članek je provzročil vulkanski izbruh. Ogenj in žveplo sta padala na naše glave. To je provzročilo splošno ogorčenje vdanih prijateljev šole in učiteljstva, veselje, pritrjevanje, zasmeh in veliko pohvalo naših prijateljev na katoliški podlagi. Večjega veselja menda ni zaužil naš klerikalizem od začetka svojega obstanka. Zmračilo se mu je čelo, ko je prišlo zaradi osebnosti do poravnave med dr. Tavčarjem in „Učiteljskem Tovarišem“. Oj, ljubezen do bližnjega, kje si?!

Že davno je bilo dano geslo, da mora učiteljstvo zaupati le svoji lastni moči, organizaciji in svojemu delu. Po tem geslu se je ravnalo že mnogo let in pri tem ostane tudi vbodoče. Le zavest v svojo lastno moč je danes nekaj vredna. To nas uči vsakdanje življenje in pogled v socialne razmere. Zavest v našo lastno moč nas je dosedaj krepila, jačila, nam dajala pogum, vztrajnost in tudi rodila uspehe. Ta samozavest nas je zedinila, da smo postali eno telo z geslom: Vsi za enega, eden za vse! Ona nas je ojunčila, da smo se postavili porobu klerikalizmu, ki je imenoval šolo prokletstvo za narod, učitelje pandurje liberalizma, omahljivce in neznačajne ljudi, ki se bomo prelevili pri prvi vladni sapi v ponižne vladne sluga, ki nam je do danes jemal neprestano čast in spoštovanje med narodom. Mogočen, ošaben in domišljav je klerikalizem, a mi nismo uklonili svojega tilnika. Povedali smo mu v obraz, kdo in kakšen je, ker ga poznamo. Dokazali smo mu v mnogih člankih z dejstvi, da deluje in živi v nasprotju z vero. Vse to je naš klerikalizem spravil v žep na tihem in brez odgovora, čeprav je gostobeseden ob vsaki malenkosti.

Na to so igrali enodejanski igrokaz „Knez od Semberije“ znanega pisatelja in bivšega konsularnega atašaja Nušića. Igra je pretresljivo učinkovala na vse navzoče. Niti eno oko ni ostalo suho. — In temu se ne čudimo. Kdor pozna Srba, s kako toplim srcem oklepa svoj narod, oni narod, ki ima tako žalostno, a vkljub temu tako sijajno zgodovino, se ne bo čudil, da je ravno ta igra učinkovala tako pretresljivo na občinstvo, saj je pa tvarina v istini vzeta iz prave, istinite narodne prošlosti, in da je zbudila viharne aplavze. In tudi pisatelj nam jamči s svojo prošlostjo, da igra sloni na pravi podlagi. — Pisatelj je bil opetovano poklican na oder.

In tretji del je obsegal sliko iz harema „On“ od Čorovića. Ta igra nas je zazibala v krasne bajke iz „Tisoč in ene noči“. Poudarjati moram, da je bila ta slika za nas slovenske zastopnike nekaj povse novega, in prepričani smo, da nam naše slovensko gledališče ne ponudi nikdar kaj takega . . .

Nepozabljiva nam ostane tudi ta-le epizoda: Ko smo se vrnili po gledališki predstavi v restavracijo „Pri ruskem carju“, je sedela tu neka elitna družba belgrajskega prebivalstva, dame in gospodje. Peli so nenavadno ubrano izvečine srbske pesni. A ko smo zasedli svojo mizo, je zazvenela naša „Zvonikarjeva“ tako ljubko, da smo bili naravnost presenečeni, da pojo to pesem tako izrazovito v dalnjem Belgradu.

„Zvonovi zvonite! . . .“

Zaupanje v svojo lastno moč nam je dajalo poguma in moči, da smo tako govorili, ker kot odgojitelji naroda ne smemo in ne moremo zamolčati resnice, če se potem komu zamerimo ali ne. A nismo povedali resnice v obraz samo klerikalizmu, priti je moral na vrsto tudi naš liberalizem. Že mnogo let smo molče opazovali njega delovanje, a čimbolj se nam je resnil obraz. Spoznali smo, da je delovanje prvakov med narodom brez uspehov, pisava pa v javnih listih robata, strastna, žaljiva in osebna. Zaradi teh hib se je ostril med nami čedaljebolj boj v veselje narodnih nasprotnikov.

Klerikalizem je vse to izrabljaj, kliče: „Glejte, takšni so liberalci! Takšni so liberalni učitelji, ki so liberalni privrženci!“ Zlorabljal je vsako liberalno napako, da je tem lažje slepil nerazsodni narod. Vse to ni izmodrilo liberalizma. Tem hujše je udrihal okolo sebe; vedno več gradiva je dajal svojemu nasprotniku; sovražstvo se je širilo čimdaljebolj, a triumfiral je vedno bolj klerikalizem, ker je imel cerkev in vero, laž in obrekovanje in izborna organizacijo na svoji strani. To in premnogo hib v politiki je provzročilo, da je začel liberalizem polagoma hirati. Zaupal je vso moč papirju, ne vedoč, da je črka brez dela mrtva, da je treba dejanj in uspehov. Učiteljstvo ga je opozarjalo večkrat na razne nedostatke, a ta je v svoji domišljavosti prezrl vse. Ko smo se pa predrznili ostreje in odločneje upirati se liberalnim političkim grehom, je nastal ogenj v strehi. Hipoma so bili vsi učitelji brez izjeme sami lenuhi, mistifikanti, brezdelavni in popolnoma nepotrební individui. Učiteljstvo je prišlo ob ves kredit pri tej stranki. Ako bi ne imelo zavesti v svojo lastno moč, bi padlo med dvema stoloma na tla — tako pa propade tisti, kdor ne krene na pot resnega dela!

(Dalje.)

„Tudi napredek!“

Prejeli smo ta-le dopis:

Z ozirom na Vaš članek „Tudi napredek!“ v 46. št. si dovoljujem poslati Vam popravek, ki naj dokaže, da se je to pot c. kr. dež. šolski svet v Gradcu zmotil v — naslovu.

V torek 22. avgusta popoldne smo doživeli nadaljno presenečenje. — Srbsko učiteljstvo je priredilo ta dan izlet s parobrodom „Šumadija“ po Savi in Dunavu.

Naravnost čarobna je bila ta vožnja. Nudila je nam najlepší razgled po širnih slovanskih rekah Savi in Dunavu. Iz ene strani te pozdravlja slikovita leža zgodovinskoslavnega Belgrada, a na drugi strani pa stari Zemun.

Na krovu je neumorno svirala vojaška godba, a med od-mori so odmevale one otožne pesni, ki so pač lastne edino-le jugoslovanskim narodom.

Le žal, da je ob času te vožnje lilo kakor iz škafe. Le za hip se je pokazalo svetlo solnee, zlateč s svojimi zlatimi prameni belgrajsko mesto. — In pri tej priliki nas je obsla zavest, kakor da nam je hotela božja volja pokazati — srbsko prihodnost, preteklost in sedanjost — češ, glejte: Tožna, kakor je tožno vreme, je bila usoda narodov, ki bivajo od tu dalje, a posije jim lepše solnee; početkoma bo to solnee sijalo le trenutkoma, a pozneje se nebo zvedri v lepšo prihodnost . . .

In globok vzdih se nam je izvil iz prsij proti jasnemu solneču! . . .

* * *

Jelovnik: I. Ladna jela: šunke, srbski sir in kajmak.
— II. Supa: ragu i braon; file garniran; tikvicama, paradajzom,

Min. odlok z dne 31. julija 1886, min. n. l. št. 52, člen II., točka 7 pravi: „Alle Kandidaten haben über ihre Befähigung zur subsidiarischen Erteilung des Religionsunterrichtes ihrer Konfession eine besondere mündliche Prüfung abzulegen.“ Četrti odstavek se glasi: „Auf die Zuerkennung der Lehrbefähigung in den übrigen Prüfungsgegenständen haben diese Examinatoren und Kommissäre keinen Einfluß zu nehmen.“ — Iz tega mora sklepati vsak, da je izpit iz verstva obligaten za vsakega izpitnega kandidata, ter da oni, ki se odtegne temu izpitu, v resnici ni položil izpita za ljudske šole. Seveda, le kdor se odtegne, ne pa kdor izpit poizkusi, a ga ne prebije. Torej je kandidatom prosto, ta izpit položiti ali pa ne, t. j. vsak se mora temu podvreči, a vsak lahko na vsa vprašanja komisarjev molči. Tako je predpisu zadostil, a tudi svoji vesti, oziroma prepričanju, češ, verstvo je predmet duhovnikov. Taka je stvar za izpitne kandidate; drugačna je pa za izpitne komisije. Te morajo vsakega kandidata citirati k temu izpitu. In tu je jedro mojega popravka.

Vprašal sem o tej zadevi več kolegov, ki so delali izpite pred raznimi komisijami; vsi so rekli, da so bili citirani k verskemu izpitu, le v Gradcu so baje vsakega kandidata vprašali, hoče li tudi verski izpit položiti ali ne. In s tem je dotična komisija grešila, in c. kr. dež. šolski svet štajerski bi bil moral grajati dotične komisije, ne pa preko okrajnih šolskih svetov dajati ukazov učiteljstvu, ki gotovo pozna predpise o svojih izpitih, a se na taka vprašanja ravna seveda tako, kakor vidi in spozna za primerno. Da bi kak kandidat na ravnateljevo vprašanje: „Hočete tudi položiti verski izpit?“ odgovoril: „Vaše vprašanje je nepotrebno, ker Vaš in obenem moj predpis ta izpit izrečno zahteva“, tega menda slavna šolska oblastva ne pričakujejo in tudi ne želé, saj je znano, kako se časih postopa z izpitnimi kandidati, ki so že učitelji. V istini bi tak odgovor bil popolnoma umesten.

C. kr. dež. šolskemu svetu v Gradcu torej svetujemo, naj svoj ukaz z dne 7. oktobra 1906 na okrajne šolske svete prekliče ter pošlje enak ukaz c. kr. izpitnim komisijam, če mu je znano, da postopajo tako. Da res tako postopajo, učitelji lahko dokažejo. Vsi oni, ki so bili vprašani, če hočejo ta izpit položiti ali ne, naj to naznanijo kakemu strokovnemu listu, ki naj potem stvar primerno pojasni.

Glede šolskih zakonov in predpisov pa bi slavni vladi svetoval, naj vendar oskrbi za učiteljstvo primerno zbirko najvažnejših zakonov. Novi šolski in učni red z dne 29. septembra 1905 je doslej izšel v nemškem, češkem, laškem in slovenskem jeziku, a je ta zbirka za učitelja pomanjkljiva, zakaj v nji ne najdemo izpitnega predpisa z dne 31. julija 1886, ki je vendar za učiteljstvo velevažen. Vrhutega je nemška (v drugih jezikih sploh ni bila izdana) izdaja „Vorschrift für die Heranbildung und Prüfung der Lehrer an Volks- und Bürgerschulen in Oesterreich“ (c. kr. zaloga šolskih knjig) pošla, in tako smo slovenski učitelji prisiljeni, kupovati drago Heinzevo zbirko zakonov, drugi učitelji pa enake drage izdaje (n. pr. Manzove).

Po moji sodbi bi bila vlada čisto lahko v zbirko, kjer je novi šolski in učni red, vzela tudi predpis z dne 31. julija 1886. V taki knjižici bi imelo učiteljstvo vse ono, kar mu je potrebno ter bi mu ne bilo treba iskati dragih izdaj šolskih zakonov. Seveda, če se misli izdati predpis z dne 31. julija 1886 v taki slovenščini, v kakršni je izdan „Državni zakon o ljudskih šolah“, potem se lepo zahvalimo zanj. V tem oziru opozarjam na § 34., str. 10, omenjene izdaje, ki se glasi: „Dovršivši popolnoma učni tečaj se podvržejo gojenci učiteljstva...“ Kdo so gojenci učiteljstva? Seveda je tudi nemški izvor v originalu: „... werden die Lehramtszöglinge...“ neumen; kdo je „Lehramtszögling“? Po jasni pameti nihče, prisiljeno pa kvečjemu učenci in učenke raznih šol, če smatramo „Lehramt“ kot posel učitelja. V § 35., str. 11, slovenske izdaje „Državni šolski zakon“ čitam dalje v drugem odstavku: „Učitelji na vadnici so dolžni kakor pomočniki sodelovati pri izobraževanju gojencev za učiteljstvo.“ Kdo so „gojenci za učiteljstvo“? — Torej: dajte nam predpise v ceni izdaji in razumljivem jeziku, komisijam pa povejte to, kar jim gre! Seveda, marsikje je ravnatelj ali pa kak član izpitne komisije tudi član deželnega šolskega sveta, in tako je umljivo, zakaj je štajerski

pečurkama i šparglami. — III. Pečenje: praseče, teleče, pileče, plovčije. — IV. Testa: pita s sirom, mesom i jabukama. — V. Vočje. — VI. Kafa. — VII. Vina lit. 0.5 na personu.

Prastara navada je, da razni časopisi prinašajo povodom raznih svečanosti tudi takozvano „menu“-listo, da potomci vedo, kaj so pri tej ali oni priliki jedli. — Upamo, da nam čitateljice in čitatelji „Učiteljskega Tovariša“ oprostite ta korak.

Banket je bil prirejen v dvorani Kolarčevi, in sicer za 350 oseb. — Gostom so se odkazali — umevno — častni prostori. Banketa so se udeležili poleg drugih javnih funkcionarjev tudi ministra, in sicer naučni Andra Nikolić in poljedelski Kosta Stojanović, kakor tudi Živko Tadić, županov namestnik stolnega mesta.

Vrsto napitnic je otvoril naučni minister A. Nikolić, ki je pripil „prvo čašo prvemu Srbinu“ — kralju Petru I.

Tej napitnici je sledila dolga vrsta drugih napitnic, izmed katerih omenjamo le napitnico začasnega predsednika „Jugoslovanske učiteljske zveze“, Dav. Trstenjaka.

„Srečno učiteljstvo“, pravi govornik, „ki lahko pozdravlja v svoji sredini takorekoč prvo osebo v državi, naučnega ministra; a glejte nas, nas pa se tako prezira, da k našim zborovanjem ne prihajajo niti naši c. kr. okrajni šolski nadzorniki, ki so izišli iz naše sredine. — —“

Velikansko navdušenje je zavladalo po dvorani, ko je belgrajski učitelj Mih. Jović napil govorniku ter mu izročil pismo pokojnega Iv. Filipovića, kjer je le-ta pisal že pred 14. leti o ideji združenja vsega jugoslovanskega učiteljstva. „Čuvaj ga“, pravi govornik, „kot prvi predsednik „Jugoslovanske učiteljske zveze“ kakor svetinjo, ki nas bo spominjala, da je ideja, ki je danes postala kri in meso, živela že od nekdaj v slovanskih narodih...“

Po banketu se je vnela prav živahna zabava. Sklepala so se pobratimstva, vrstile so se ognjevite napitnice, a v veliki dvorani se je „igral“ narodni ples „kolo“.

Vladalo je prav bratsko sporazumljenje in navdušenje. Značilno je to, da smo pozdravili v svoji sredini ta večer dva učitelja iz stare Srbije, ki igrata ravno sedaj veliko ulogo med macedonskimi vstaši, namreč Jovana Babunškega in Jovana S. Devoženskega — vojvodi, ki sta odložila pero in knjigo ter pograbila puško, da branita svojo domovino. — — Slava jima!

Le žal, da je čas prehitro minil, ker je bilo treba misliti na odhod.

(Konec.)